

Philip Blom: Wat op het spel staat

De Bezige Bij, Amsterdam 2017

Philip Blom (1970) is historicus, romancier, journalist en vertaler. Hij werkt vanuit Wenen en schrijft o.m voor de Engelstalige pers. Hij spreekt vloeiend Nederlands met een licht accent.¹

In zijn boek 'Wat op het spel staat' geeft Blom wat mij betreft een hele goede inleiding in het karakter van de vraagstukken waar wij nu voor staan als een "complex, dynamic, adaptive system". Hij analyseert dat systeem. Op zich formuleert hij daarbij helemaal niet zo heel veel nieuws, maar hij doet dat heel eloquent en overtuigend, zodat je het boek in één adem wilt uitlezen.

Analyse

"Het heden is altijd duister en ondoorzichtig" (p.14), maar "het zou een fatale vergissing zijn het verhaal waarvan wij toevallig deel uitmaken, aan te zien voor een objectieve waarheid en een objectieve noodzaak." (p. 21).

Dit is het uitgangspunt van het boek van Blom, waarin deze in twee delen:

- Allereerst analyseert hoe de wereld tot ongekende complexiteit komt door:
 - o Klimaatverandering
 - o Digitalisering
 - o Consumptiedwang

Blom laat overtuigend zien dat dit aspecten zijn van het dominante 'businessmodel' van de 'moderne wereld' in de afgelopen twee eeuwen. Een model dat is gebaseerd op 'extractie' en uitputting van de aarde en daarom failliet is.

Deze complexiteit dreigt de samenleving te doen splijten.

- Vervolgens analyseert hij dat er twee hoofdlijnen zijn om hier op te reageren:
 - o De markt: meer openheid, kosmopolitisme e.d.
 - o De vesting: afsluiten van de complexiteit.

Dit zijn twee wegen die onverenigbaar zijn en die ook beiden uiteindelijk in "niets" uitkomen.

Besturing, democratie, humaniteit

De vraag is voor Blom hoe we in deze context een democratie overeind houden, of is het misschien zo dat "de democratische ervaring van na de (tweede wereld) oorlog slechts een free ride is geweest op de rug van de door aardolie gestimuleerde economische groei van na de oorlog?"

Want: "Democratie is geen natuurtoestand, geen historische noodzakelijkheid. In tegendeel, ze is in zeer hoge mate onnatuurlijk en een hele klus om haar te behouden"(p. 165) "Liberale samenlevingen zijn niet het doel en het eindpunt van de geschiedenis (...) voor mensen die de alternatieven niet aan

¹ Wikipedia: Blom werd in 1970 geboren in Hamburg als zoon van een Duitse vader en een Nederlandse moeder en groeide daarna op in [Detmold](#). Hij studeerde [filosofie](#) en Joodse Studies aan de [universiteit van Wenen](#) tot 1992. Daarna studeerde hij aan de [universiteit van Oxford](#) waar hij in 1997 de titel van [Doctor of Philosophy](#) kreeg met een proefschrift over de invloed van Nietzsche en over rassendenken in cultuurzionisme.^[2] Hij werkte in [Londen](#) als vertaler, schrijver, editor, en freelance-journalist. In 2001 verhuisde hij naar [Parijs](#), en in 2007 naar [Wenen](#).

den lijve hebben ervaren, verliest de democratie dramatisch aan geloofwaardigheid.” (p. 166) Het probleem van de ‘liberale droom’ is dat deze “zijn perspectivische verdwijnpunt in de (qua definitie geconstrueerde) toekomst” ziet, “een soort vooruitgang niet alleen van de technologie, maar ook van de menselijkheid.”(p.187) Maar zo’n “ietwat abstracte gerichtheid op de toekomst (bezit) te weinig emotionele resonantie (..), althans in vergelijking met de hypnotische macht van de nostalgie.” “Misschien is de liberale democratie (dus) niets anders dan een overgang naar een andere samenlevingsvorm. Hoe die er uit gaat zien is nog geen uitgemaakte zaak.”(p.188)

Hoe verder?

Het meest interessant is uiteindelijk toch zijn beschrijving van de mogelijkheden voor ‘adaptie’ in het complexe, dynamische systeem, zoals hiervoor beschreven.

Snelle en radicale verandering is nodig en toch is er eigenlijk geen enkele reden om aan te nemen dat die zich zal voltrekken, behalve dan dat “bij gebrek aan een planeet B ons niets (overblijft) dan ervoor te vechten dat in een oceaan van moeilijkheden zich kleine archipels van hoop, menselijkheid en rationaliteit kunnen vormen en handhaven”. (p.190)

Hoe? We moeten geen utopie bedenken. Maar stel dat er voldoende mensen zijn die begrijpen dat het anders moet, stel dat “de tandenfee van de geschiedenis alle mensen van deze planeet in een niet al te verre nacht in een droom zou openbaren hoe penibel hun situatie is” (p. 191), wat zouden we dan de volgende dag gaan doen? Blom noemt een tweetal basisafspraken, die dan urgent zijn:

1. De leidende economieën besluiten om binnen tien jaar volledig en zonder uitzondering te stoppen met fossiele brandstoffen en fors te investeren in het recyclen van grondstoffen.
2. Er wordt een nieuwe manier ontwikkeld en toegepast voor het berekenen van de prijs van consumptiegoederen, waarbij de berekening plaatsvindt op basis van de volledige en werkelijke kosten.

Op basis hiervan zal de economie in zo’n tien jaar volledig veranderen naar één die kan, maar niet hóeft te groeien. Helaas zal dit de opwarming van de aarde nog niet stoppen. Dus klimaatzones en landbouwgebieden verschuiven. Oorlogen om water en om bouwland doen zich rond de evenaar voor. De nog steeds groeiende wereldbevolking moet gevoed worden en zal dat o.m. doen door steeds meer toepassing van verticale landbouw. Nog steeds zullen er vele miljoenen mensen hun heil elders zoeken. Het financiële systeem zal niet bestand blijken tegen de droom, omdat traditioeneel veilige aandelen zijn ingestort. Weliswaar staan daar andere, ‘groenere’ aandelen tegenover, maar omdat door de invoering van reële prijzen de uitgangspunten van de beurspeculatie op zijn kop is gezet, verliest de aandelenmarkt aan betekenis. Uiteindelijk wordt “de vraag die mensen zich twintig jaar eerder hebben gesteld, namelijk ‘Wat zeg ik als mijn kinderen of kleinkinderen op een dag vragen waarom we niet méér hebben gedaan?’ (..) niet meer gesteld. Die kinderen worden zelf actieve deelnemers aan de maatschappelijke ontwikkeling. Na twintig jaar wordt de eerste generatie mensen volwassen die nooit iets anders gekend hebben dan de wereld na de grote ommekeer.”(p. 208)

De mensheid staat er, aldus Blom in zijn laatste hoofdstuk, eigenlijk vrij hopeloos voor. Maar “het onmogelijke is in de loop van de geschiedenis steeds weer werkelijkheid geworden, ook al wist niemand hoe het mogelijk gemaakt kon worden.”(p.217).Daarom geldt: “Niemand weet wat er gaat

gebeuren, niemand kent alle factoren en complexe causaliteiten die achteraf altijd logisch lijken. In die onzekerheid ligt een mogelijke toekomst. En verplichting zelfs.

Wat op spel staat? Alles.” (p. 218)